

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Rødme Svinehaver

Natura 2000-område nr. 241
Habitatområde H241

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Rødme Svinehaver
Natura 2000-område nr. 241
Habitatområde H241

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Rødme Svinehaver

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
C. F. Tietgens Boulevard 40
5220 Odense SØ
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-579-3

ISBN nr.

978-87-7091-580-9

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Rødme Svinehaver.

Fotograf: Leif Bisschop-Larsen, Naturstyrelsen.

Resume:

Natura 2000-plan for Rødme Svinehaver (nr. 241). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	7
Igangværende pleje og genopretning	10
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	10
<i>Vurdering af tilstand</i>	10
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	12
Målsætning	14
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	15
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	16
<i>Modstridende interesser</i>	17
Indsatsprogram	18
<i>Generelle retningslinjer</i>	19
<i>Konkrete retningslinjer</i>	20
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	20
Sammenhæng og synergi med vandplan	21
Strategisk miljøvurdering	22
Bilag 1 Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	
Bilag 2 Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	
Bilag 3 Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	
Bilag 4 Miljørapport for Natura 2000-planen	

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

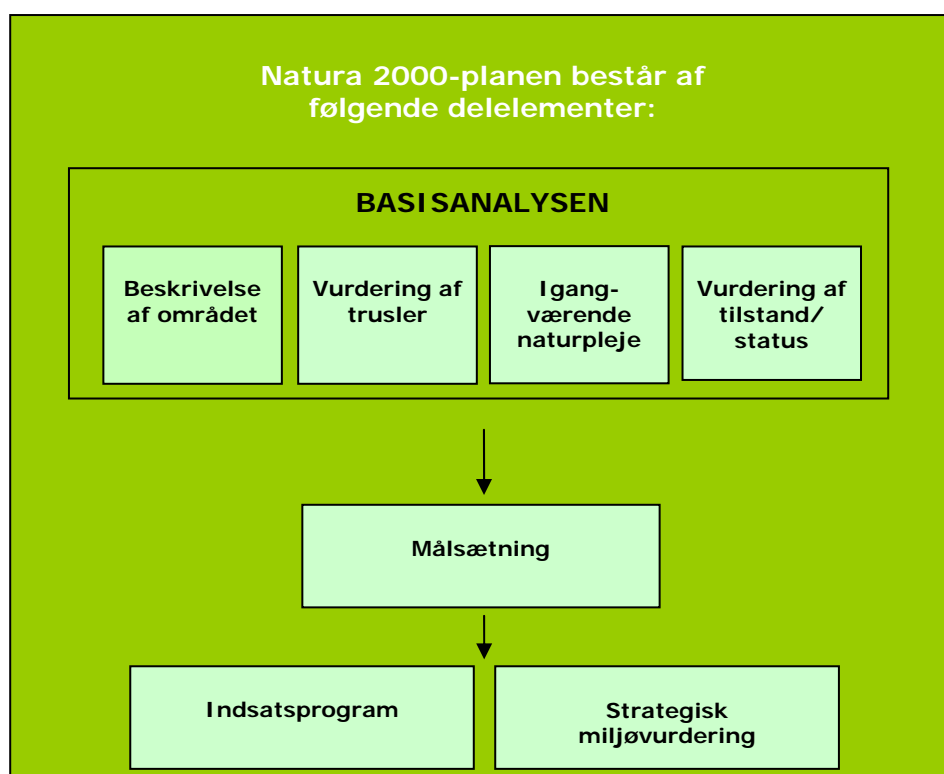
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Det Sydfynske Øhav og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredsskopspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på ca. 41 ha, hvoraf 13 ha ejes af staten, og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H241. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 241		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Kildevæld (7220)
	Kalkoverdrev (6210)	Rigkær (7230)
	Surt overdrev (6230)	Bøg på muld (9130)
	Hængesæk (7140)	Elle- og askeskov (91E0)

Figur 2. Naturtyper, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Tal i parentes ved naturtyper henviser til talkoder i habitatdirektivets bilag 1.

Området udgør en del af Egebjerg Bakker, der er dannet som en randmoræne af Nordøstisen under den sidste istid. Den centrale del af Natura 2000-området består af Svinehaverne, der er et ca. 7 ha stort overdrev. Svinehaverne er et af de største og det bedst udviklede overdrev på sur jordbund på Fyn. Der er tale om et biologisk og kulturhistorisk meget interessant område, som har været udnyttet til græsning igennem århundreder. På udskiftningskortet fra 1798 er området vist med lynsignatur, og det har før udskiftningen antagelig udgjort en del af et større fælles græsningsareal for den nærliggende landsby Rødme. Hovedparten af det øvrige areal består af permanente græsningsarealer, der er under udvikling fra agerjord mod overdrev.

Svinehaverne er et godt eksempel på et overdrev på sur jordbund. Området har antagelig aldrig været opdyrket, og overalt ses store sten i jordoverfladen og tuer af gul engmyre. Vegetationen er særdeles artsrig med mange sjældne plantearter, da området tillige aldrig er tilført gødning. Blandt de meget sjældne arter kan nævnes guldblomme, som her har sit eneste voksested på Fyn. Desuden findes pæne bestande af orkideerne plettet gøgeurt, maj-gøgeurt, skovgøgelilje og bakke-gøgelilje. Ingen af de nævnte plantearter udgør en del af udpegningsgrundlaget.

I forbindelse med overdrevet ses mindre forekomster af naturtyperne næringsrige søer, hængesæk, rigkær, kalkoverdrev, bøg på muld samt elle- og askeskov.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Rødme Svinehaver findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se www.naturstyrelsen.dk.

Natura 2000-området ligger i Svendborg Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Det Sydfynske Øhav.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

*Rødme Svinehaver domineres af naturtypen surt overdrev. Overdrevet er meget veludviklet med forekomst af tuer af gul engmyre, store sten i jordoverfladen, bidformede træer og buske samt en meget artsrig flora.
Foto: Peter Storkholm, Fyns Amt.*

Arealreduktion/fragmentering. Naturtyperne surt overdrev og rigkær har fået reduceret deres areal ved opdyrkning, tilplantning og tilgroning. Naturtypens tilknyttede plante- og dyreliv har derfor en øget risiko for at uddø, fordi de forholdsvis beskedne arealer ikke kan opretholde så mange og så store bestande af de pågældende arter, og fordi de isolerede forekomster forringer arternes spredningsmuligheder.

Næringsstofbelastning med kvælstof fra luften udgør en trussel mod naturtyperne. Den høje ende af tålegrænseintervallet er overskredet for alle arealer af hængesæk og skovnaturtyper. Desuden er den nedre ende af tålegrænseintervallet overskredet for alle arealer med kalkoverdrev, surt overdrev, kildevæld og rigkær. Kildevæld og ca. en tredjedel af overdrev på sur jordbund er desuden påvirket af den omgivende landbrugsdrift.

Ud fra kvælstofnedfaldet til de tilstødende naturtyper vurderes den højeste ende af tålegrænseintervallet at være overskredet for næringsrig sø.

Tilgroning med træer, buske og høje urter er især en trussel mod området's kilde, rigkær og hængesæk. Græsningstrykket vurderes desuden at være for lavt på arealet med surt overdrev.

Uhensigtsmæssig hydrologi. De små arealer med forekomst af hængesæk og kilde er i beskedent omfang påvirket af en uhensigtsmæssig hydrologi.

Uhensigtsmæssig drift. Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges. Der er i øvrigt en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyper mod bl.a. konvertering til skovtyper, der ikke er omfattet af habitatdirektivet.

Rødme Svinehaver har tidligere været afgræsset af kreaturer i sommerhalvåret. I dag foretages der helårsgræsning med heste og kreaturer.
Foto: Erik Vinther, Naturstyrelsen.

Igangværende pleje og genopretning

Svinehaverne blev fredet i 1939. Fyns Amt har siden begyndelsen af 1980'erne og senest i 2003 foretaget nedskæring af opvoksende træer og buske. Området afgræsses i dag. Fyns Amt har i 2000 købt en ejendom umiddelbart øst for Svinehaverne og udlagt ca. 10,5 ha agerjord til vedvarende græsningsareal. I 1998 indgik amtet tillige en tidsubegrænset græsningsaftale på ca. 8,5 ha agerjord syd for Svinehaverne. Staten har ved kommunalreformen overtaget amtets ejendom.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

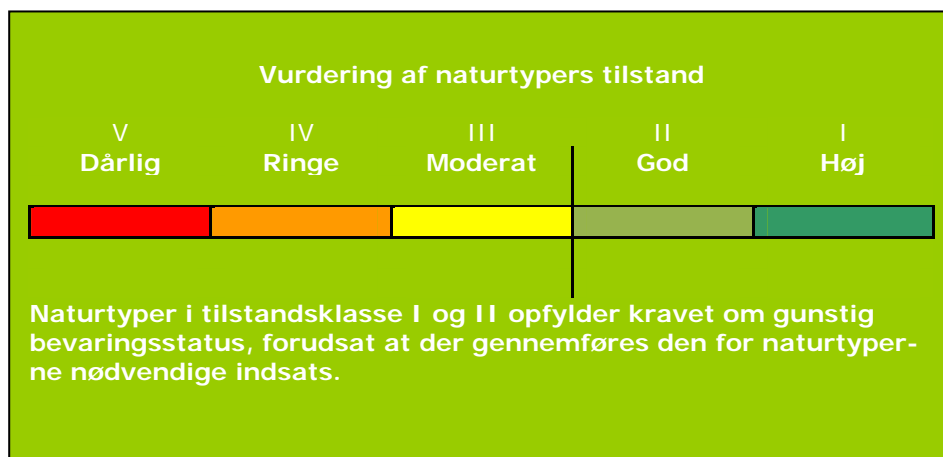
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

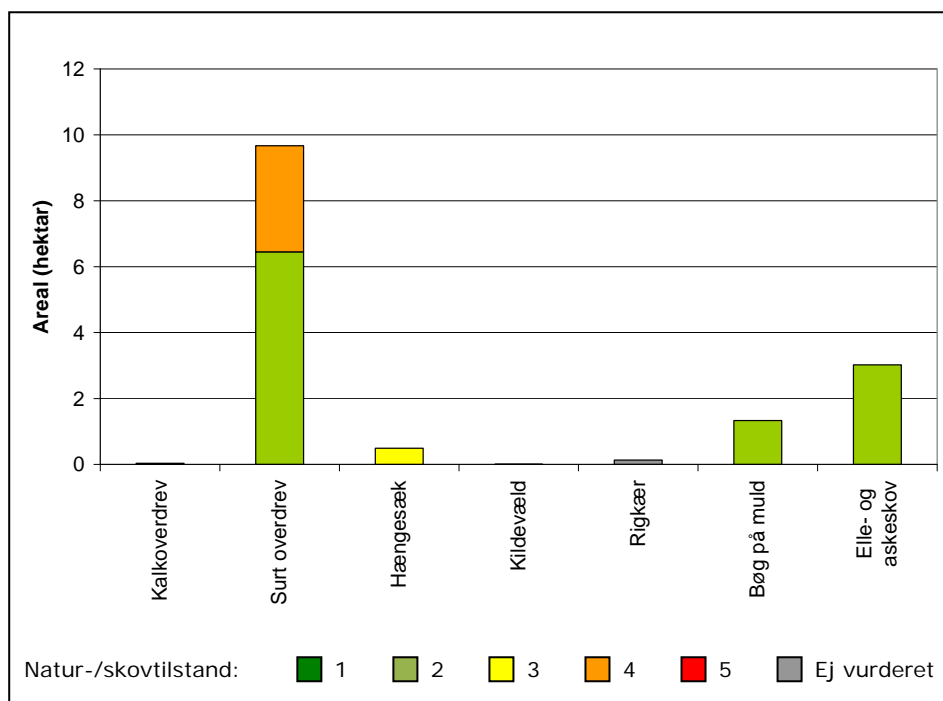
Der er foretaget en vurdering af tilstanden af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper.

Figur 4. Natur/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000-plan

Der er i alt kortlagt 0,04 ha kalkoverdrev og 9,7 ha surt overdrev. Kalkoverdrevets naturtilstand er ikke vurderet, mens surt overdrev vurderes til hhv. naturtilstand II (Svinehaverne på 6,5 ha) og IV (3,2 ha). Ud fra arter og struktur vurderes Svinehaverne til hhv. tilstand III og I, mens den 3,2 ha store forekomst vurderes til tilstand V og III. I begge forekomster kan der konstateres en begyndende tilgroning.

Området indeholder meget beskedne forekomster af hængesæk (0,5 ha med naturtilstand III), kildevæld og rigkær (hhv. 0,005 ha og 0,1 ha, hvor naturtilstanden ikke er vurderet). Ud fra struktur vurderes hængesæk og rigkær til hhv. klasse III og I. Der er problemer med tilgroning og hydrologi i hængesæk.

Der er kortlagt i alt 4,3 ha skovnaturtype heraf er de 1,3 ha fredskov og de 3,0 ha ikke fredskov. Alle 1,3 ha bøg på muld er vurderet til skovtilstandsklasse II. Ud fra indhold af struktur og arter er typen ligeledes vurderet til tilstandsklasse II. Der er kortlagt 3,0 ha elle- og askeskov, som er vurderet til skovtilstandsklasse II og artstilstandsklasse I.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås indenfor hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m. Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne vurderet gunstig, vurderet ugunstig og ukendt prognose.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- *Næringsrig sø, da forekomsten har en artsrig vegetation, ligger beskyttet centralt i Svinehaverne og ikke tilføres næringsstoffer fra tilstødende landbrugsarealer.*

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- *Kalkoverdrev og surt overdrev, da laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet for alle arealer af naturtyperne.*

- *Hængesæk, da højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet på hele arealet, og der er problemer med tilgroning og uhensigtsmæssig hydrologi.*
- *Kildevæld, da laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet på hele arealet, og der er problemer med tilgroning og uhensigtsmæssig hydrologi.*
- *Rigkær, da laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet på hele arealet, og fordi arealet med rigkær er meget beskedent.*
- *Bøg på muld og elle- og askeskov da højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet på hele arealet.*

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Guldblomme er en af de karakteristiske arter for surt overdrev og har tidligere været kendt fra 41 fynske lokaliteter. I dag findes arten kun i Rødme Svinehaver, hvor der dog kan ses flere tusinde individer. Det artsrige sure overdrev trues på længere sigt af for stor tilførsel af luftbåret kvælstof. Foto: Leif Bisschop-Larsen.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i Naturstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

I Rødme Svinehaver er der specielt fokus på de centrale overdrev, som er levested for en lang række sjældne plantearter samt i mindre omfang forekomsten af rigkær, der sammen med de to overdrevstyper er truede naturtyper.

- *Det overordnede mål for området er at: Rødme Svinehaver bliver et stort sammenhængende naturareal, der på de højtliggende arealer består af en mosaik af især surt overdrev og kalkoverdrev, mens de lavere liggende arealer indeholder hængesæk, rigkær, kilder og søer. Svinehaverne beskyttes mod påvirkninger fra dyrkningen af den omgivende agerjord og kommer til at udgøre en spredningskilde for naturtypernes karakteristiske plante- og dyrearter.*

Natura 2000-plan

Områdets lysåbne naturtyper og skovnaturtyper sikres en god-høj naturtilstand.

De meget artsrige sure overdrev, kalkoverdrev og rigkær prioriteres højt. Naturtypernes forekomster udvides og om muligt sammenkædes, og deres samlede arealer øges.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Det overordnede mål er bl.a. at Natura 2000-området skal udgøre et stort sammenhængende naturområde. Statens areal øst for selve Svinehaverne består af tidligere dyrket agerjord, der i starten af 2000 er udlagt til vedvarende græsningsareal. Den tidligere agerjord er nu under udvikling mod overdrev.

Foto: Erik Vinther, Naturstyrelsen.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger for naturtyper og arter, som fastlægger de langsigtede mål i Rødme Svinehaver:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, såle-*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

des at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.

- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. For arterne betyder det, at tilstanden og det samlede areal af levestederne stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for levedygtige bestande.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealerne med surt overdrev og rigkær udvides med hhv. ca. 15 ha (sikres i eksisterende udlæg af agerjord til vedvarende græsareal) og ca. 3 ha, således at de nuværende forekomster om muligt udvides og sammenkædes. Kalkoverdrevets samlede areal øges, såfremt de naturmæssige forhold giver mulighed herfor.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Rigkær har på nationalt og regionalt niveau haft en stor tilbagegang, og i Danmarks afrapportering til EU vurderes naturtypernes bevaringsstatus at være ugunstig. I bilag 2 i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram" er rigkær derfor opført som en truet naturtype, og der vil blive gjort en indsats for at øge arealet af denne naturtype.

Øgning af arealet med rigkær kan måske betyde en indskrænkning af arealet af habitatnaturtypen elle- og askeskov. Hvor der er tale om meget unge elle- og askeskove, som enten er plantede eller opstået ved tilgroning af tidligere lysåbne rigkær, prioriteres hensynet til at skabe større sammenhængende arealer med rigkær. Gamle og veludviklede forekomster af elle- og askeskove skal dog som hovedregel bevares.

Rydning af elle- og askeskove til genskabelse af rigkær kan ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder.

*Det tidligere dyrkede markareal helt mod syd er under udvikling mod surt overdrev. Skov-gøgelilje og andre orkideer samt karakteristiske arter for surt overdrev har allerede spredt sig til området. Skov-gøgelilje udgør ikke en del af udpegningsgrundlaget.
Foto: Erik Vinther.*

Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

*Overgangen mellem surt overdrev og rigkær er meget artsrigt og plettet gøgeurt er knyttet til begge naturtyper. Plettet gøgeurt udgør ikke en del af udpegningsgrundlaget.
Foto: Erik Vinther, Naturstyrelsen.*

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*

- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i hængesæk og kilder. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 *Forekomsterne af surt overdrev, kalkoverdrev og rigkær udvides og sammenkædes, hvor det naturmæssigt er muligt.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*
- 3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Arealet med surt overdrev og rigkær øges med hhv. ca. 15 ha og i størrelsesordenen 1-3 ha. Arealet af kalkoverdrev øges om muligt.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

En regelmæssig rydning af opvækst af træer og buske er nødvendig for at bevare det lysåbne sure overdrev.

Foto: Peter Storkholm, Fyns Amt.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet

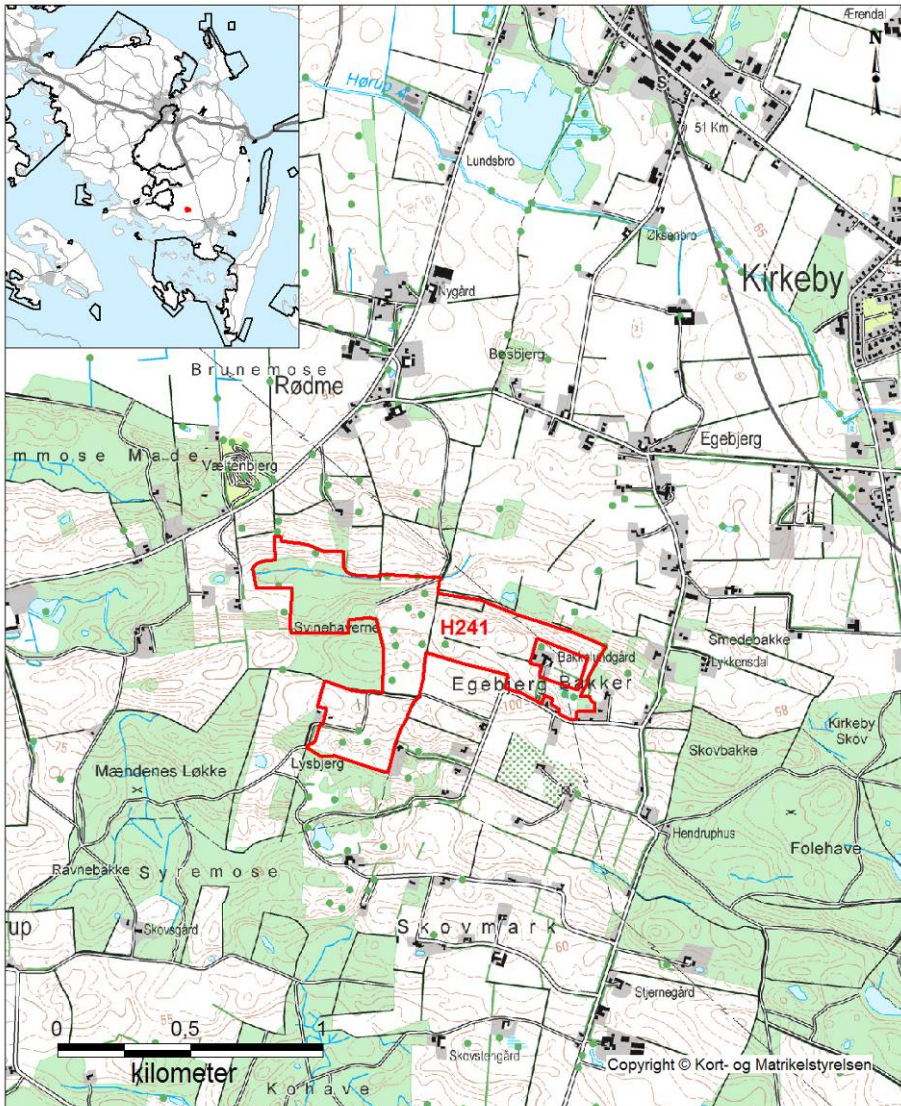
fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 241 Rødme Svinehaver.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H241 (rød afgrænsning). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007. Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødkning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. 241 Rødme Svinehaver

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk